

TRADÍCIE A PERSPEKTÍVY VÝUKY PSYCHOLÓGIE NA UNIVERZITE KOMENSKÉHO

A. Heretik, I. Brezina

Historicky možno doložiť, že v celých dejinách univerzít na Slovensku od Academie Istropolitany, cez Trnavskú univerzitu, Košickú univerzitu a ostatne i Alžbetinsku univerzitu sa psychológia prednášala jednak v rámci filozofie najmä na teologických fakultách, jednak v rámci prípravy budúcich lekárov.

Po založení Univerzity Komenského boli prvé prednášky z predmetu *Základy psychológie* otvorené r. 1924 vtedajším profesorom právnickej fakulty B. Tomsom, neskorším rektorom UK. Samostatný psychologický seminár a súvislé prednášky z psychológie na filozofickej fakulte odzneli v šk. roku 1926/27. Viedol ich docent J. Tvrдый, pozitivisticky ladený filozof z Brna. Aj ďalšiu významnú psychologickú inštitúciu Psychotechnický ústav založil český psychológ J. Stavěl, čím vytvoril predpoklady vzniku aplikovanej psychológie na Slovensku. Psychotechnický ústav bol síce nezávislý na univerzite, na jeho pôde však získali prvé odborné skúsenosti neskorší významní psychológovia a pedagógovia napr. A. Jurovský, či J. Čečetka.

Významným krokom k nezávislosti psychológie od príbuzných disciplín bolo utvorenie stolice psychológie roku 1937, kde sa v tom istom roku habilitoval ako jej vedúci J. Stavěl. Aj s odstupom času treba pripomenúť, že téma jeho habilitačnej práce *Hlad – príspevek k analýze pudu* je v našom psychologickom písomníctve dodnes ojedinelá. V druhej polovici 30. rokov boli na pôde UK publikované aj prvé psychologické monografie, spomeňme aspoň Jurovského *Psychologické základy výchovy*, či Čečetkovu *Adlerovskú psychológiu a pedagogiku*. Po rozbití Československa odchádzajú českí psychológovia J. Stavěl a J. Tvrдый. Prvým riadnym profesorom psychológie na pôde univerzity je r. 1941 menovaný A. Jurovský. Okrem organizačnej práce (napr. v rámci Ústredia starostlivosti o mládež budoval sieť psychologických poradní na úrovni okresov po

celom Slovensku) je významný ako autor diela *Psychológia* (1. vydanie r. 1942), ktoré sa na dlhší čas stalo základnou vysokoškolskou učebnicou.

Po druhej svetovej vojne pokračovalo jednodborové štúdium psychológie na FF UK v rámci katedry psychológie a pedagogiky. Obdobie 50. rokov nebolo veľmi podnetné pre rozvoj psychológie. Psychológia bola často, spolu s kybernetikou a genetikou, zahrňovaná medzi "buržoázne pavy", bola v područí pavlovovskej fyziológie, resp. *Náuky o vyššej nervovej činnosti*. Nesporne tento fakt bol jedným z dôvodov, že prvé samostatné psychologické pracovisko na pôde univerzity vzniklo až r. 1957 pod názvom *Psychologický ústav*. Jeho prvým riaditeľom bol prof. A. Jurovský, neskôr prof. T. Pardel. Roku 1959 vzniká samostatná katedra psychológie.

Duchovná liberalizácia v druhej polovici 60. rokov priniesla zatiaľ najväčší rozmach psychológie na univerzitnej pôde. Týkalo sa to tak počtu študentov (v jednotlivých ročníkoch bolo okolo 100 poslucháčov), ako aj samostatných psychologických pracovísk. Okrem Psychologického ústavu a katedry psychológie to bola i samostatná katedra pedagogickej psychológie, ktorá vznikla r. 1965 a jej prvým vedúcim bol prof. Ďurič. Normalizácia začiatku 70. rokov potvrdila, že úroveň psychológie je dobrým barometrom duchovnej atmosféry spoločnosti. Po previerkach musel odísť z katedry I. Štúr, počty študentov postupne klesli na 20 až 25 v ročníku, psychológia sa stala takmer výlučne feminnou disciplínou, v ročníku boli bežné len 3 až 4 mladí muži. Roku 1976 sa skrátilo štúdium z piatich na štyri roky. Roku 1981 boli administratívnym rozhodnutím zlúčené obidve katedry do katedry psychologických vied (vedúci prof. O. Kondáš). Obsahovo sa strážila "čistota" marxistickej psychológie" (pričom nikto nikdy nedefinoval, čo to vlastne je). O psychodynamických a humanistických smeroch v psychológii sa mohlo prednášať len kriticky, s poukazom na ich idealizmus a odtrhnutosť od života, cudzosť našim podmienkam. Napriek týmto komplikovaným podmienkam bol v tomto období publikovaný rad pozoruhodných monografií a učebníc najmä z oblasti klinickej a pedagogickej psychológie.

Rok 1989 priniesol niekoľko dôležitých zmien, najmä v štruktúre a obsahu štúdia psychológie. Magisterské štúdium sa opäť predĺžilo na 5 rokov. Záujem o štúdium psychológie je pritom enormný: O 40 až 60 miest v prvých ročníkoch sa v posledných rokoch uchádza približne 600 až 700 poslucháčov. Spôsob výberového konania sa tým stal samostatným psychologickým problémom, na ktorom každoročne pracuje celý

tím učiteľov katedry. Najdôležitejšími zmenami sú však väčšia demokratickosť štúdia a otvorenosť novým myšlienkovým prúdom a smerom. Každoročne sa rozširuje paleta výberových seminárov a prednášok vo vyšších ročníkoch. Študenti si nemusia dopredu voliť jednu zo špecializácií (klinická, poradenská, pracovná, sociálna, pedagogická a školská psychológia). Svoj profil a zameranie si vytvárajú sami tým, aké výberové predmety si zvolia a samozrejme i tému ročníkových a neskôr diplomových prác. Dôležitým faktom je, že výberové prednášky sa konajú z tém a oblastí v minulosti z ideologického hľadiska prohibovaných (psychoanalýza, humanistická psychológia, psychológia náboženstva, či politická psychológia). Táto "otvorenosť" je predmetom mnohých diskusií o vedeckosti jednotlivých prístupov na seminároch katedry. Novým prvkom v štruktúre štúdia je sociálne-psychologický výcvik, ktorý má formu zážitkov na sebe prispieť ku formovaniu dôležitých odborných spôsobilostí v práci psychológa s klientom jednotlivcom, či skupinou. Čas preverí, či všetky porevolučné zemny sú prínosom. Napríklad opätovné zlúčenie katedry psychologických vied a Psychologického ústavu viedlo k odchodu mnohých odborných pracovníkov, prevažne do lepšie platených miest v menežmente, konzultačných firmách a bankovníctve. V súčasnosti má katedra psychológie vyše 50 kmeňových zamestnancov a na jednodoborovom štúdiu máme vyše 300 poslucháčov. Katedra je členená do 3 sekcií – Sekcie všeobecnej psychológie, Sekcie aplikovanej psychológie a Sekcie psychologického výskumu a služieb.

Hovoriť o perspektívach výuky psychológie znamená do určitej miery hovoriť o "snoch" súčasného kolektívu učiteľov a ďalších pracovníkov katedry. Sny, či vízie nám totiž umožňujú abstrahovať od aktuálnych finančných a materiálnych problémov, v ktorých sa nachádza súčasný systém univerzitného vzdelávania na Slovensku.

Naším snom je, aby každý absolvent získal v prvej polovici štúdia dôkladné vedomosti z teoretických psychologických disciplín. Tieto vedomosti by mu mali umožniť zodpovedné profilovanie vlastného zamerania, podľa svojich predpokladov i požiadaviek praxe. Individualizácia štúdia však predpokladá nielen dostatočný výber voliteľných prednášok, ale i možnosť zapísať si prednášky na iných katedrách, či fakultách univerzity.

Pre získanie dostatočných praktických skúseností (a to je požiadavka na štúdium psychológie vo väčšine rozvinutých krajín) sa javí ideálna sieť stabilných výcvikových pracovísk rôzneho zamerania (napr. klinic-

kej, pracovnej, školskej, poradenskej psychológie). Katedra by mala podporovať a rôznymi spôsobmi oceňovať činnosť, ale aj v rámci rôznych zdravotníckych, sociálnych a školských zariadeniach. Krédom, ktoré by si mali osvojiť poslucháči psychológie od vstupu na katedru, je "byť tu pre druhých" v ich zdraví i chorobe. V problémoch i v každodennom živote.

V neposlednom rade je naším snom, aby katedra nebola len miestom, kde študenti získajú nevyhnutné penzum vedomostí pre prax. Mala by vytvoriť atmosféru dostatočne konkurenčnú iným atrakciám študentského života. Mala by byť miestom, kde poslucháč má prístup k informačným kanálom o najnovších poznatkoch odboru, ale aj ku konzultáciám pre svoj ďalší odborný a osobný rast. Poslucháč by tu mal získať "korektívnu skúsenosť" v styku s autoritami, to znamená stretávať pedagógov náročných, ale plne otvorených pre vlastné názory a samostatné myslenie študenta. Prvé skúsenosti s takýmto systémom máme z fungovania informačného strediska katedry, kde postgraduálni študenti v rámci svojich služieb poskytujú konzultácie denným študentom. Osvedčil sa aj Klub psychológov, ktorý vytvára priestor pre diskusné stretnutia so zahraničnými hosťami a lektormi, ktorých vysoký počet je odrazom "vonkajšej evaluácie" katedry psychológie vo svete.